
Virakti Ratnavali

——
విరక్తిరత్నావలిః

——
Document Information

Text title : Virakti Ratnavali

File name : viraktiratnAvaliH.itx

Category : shiva

Location : doc_shiva

Proofread by : Sivakumar Thyagarajan Iyer

Description/comments : 38 in Stotrasamuchchaya 1, Edited by Pandit K. Parameshwara Aithal

Latest update : September 23, 2023

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

September 23, 2023

sanskritdocuments.org

విరక్తిరత్నావలి:

ఓం శ్రీగణేశాయ నమః ।

ప్రణమ్య గురుచిద్ధనం నతతమస్తతిధ్వంసనం

సుఖామ్బురసవృష్టిదం సుకృతినాం హృదభ్జే సదామ్ ।

కరోమి చితివృద్ధయే జనివిముక్తయే జ్ఞానినాం

త్రయీహృదయసాగరోద్భవవిరక్తిరత్నావలిమ్ ॥ ౧॥

అపారభవసాగరం చతురశీతిలక్షోద్భవ-

స్థోర్మిచలితం సతీసుతసుతాదినక్రాచితమ్ ।

మహేశ్వరపదామ్బుజప్రణయకర్ణధారేరితం

న తర్జుమలమన్యతో దృఢవిరక్తిపోతం వినా ॥ ౨॥

న రజ్యతి తు ధావకాన్ మలినమీషదప్యమ్బురం

తథా సకలవాసనామలినమానసం సంవిదా ।

న తిష్ఠతి యథా రజః పరమసూక్ష్మసూచ్యగ్రకే

సరాగహృదయే నృణాం శివసుఖాభిబిందోః కణః ॥ 3॥

వినాశయతి శమ్బురం నిజకణాంశసంస్పర్శతో

విపక్వకలశం సకృచ్ఛృవణతోఽపి బోధస్తథా ।

సకామపురుషం పరం విగతకామచిత్తే సదా

తథా నటతి చేతనా సురసరోవరే హంసికా ॥ ౪॥

విరక్తహృదయం తథా విశతి సంవిదమ్భో యథా

సునిమ్నతరభూతలం గలితవాసనా ధీర్నృణామ్ ।

విపక్షవిహగో యథా వసతి వృక్షనీడే నిజే

తథా శివసురద్రుమే పరమసౌఖ్యసామ్రాజ్యదే ॥ ౫॥

మహావిబుధసజ్జినామమృతలాలసానాం సదా-

శివాజ్ఞీకమలార్చనే నియతమానసానాం సదా ।

యథా విమలచన్ద్రికా హిమకరస్య రాకాతిథౌ

తథా సుకృతశాలినాం కిల విరక్తిరుత్పద్యతే || ౬ ||

తృణీకృతపితామహత్రిదశనాథసమ్పచ్చయా

సదా స్ఫురతి మానసే సకలసమ్పదా పూరితే |

పునశ్చ విషయే స్పృహో భవతి నైవ పాతే యథా

విరక్తిరితి వర్ణ్యతే మునివరైశ్చ సా సౌఖ్యదా || ౭ ||

జడాజడమయే జగత్యసహనీయదుఃఖాస్పదే

యథోపలమరుస్థలే న లభతే పయఃశీకరమ్ |

కిరాతహృదయే దయాం మధురసం కిరాతే జన-

స్తథా సుఖకణం వృథాభ్రమణమాత్రమేవ ధ్రువమ్ || ౮ ||

అనజ్గపరదమ్పతీమథసజాతశుక్లావ్రవే

యుతే భవత ఏకథా విశతి తత్ర గర్భాశయే |

తదైవ నరదేహభాక్ సుకృతదుఃఖభోగాయ వై

స్వకర్మవశగో రజోద్రవవివృద్ధపేశీగతః || ౯ ||

తదాశయగతం క్రమాత్ కలలభూతరేతోరజో

జరాయుపరిషేష్ఠితం మలజలాలయాన్త్రాన్తరమ్ |

న మాతృజరరానలః పవతి శాలిబీజాదివత్

తతోఽజ్గమభిజాయతే విహితభోజ్యశీలైః స్త్రియాః || ౧౦ ||

శిరోనయననాసికాశ్రవణబాహువక్షఃస్థలం

హ్యధోముఖహృదమ్బుజం భవతి గర్భపిణ్డస్య చ |

స్వమాతృరసధాతుగప్రకృతివర్ణతేజోబలా-

న్యధోముఖవిలాసవద్విమలదర్పణే పశ్యతః || ౧౧ ||

స్వపాపఫలభోగభాగ్ బధిరమూకపక్ష్వాదికాం

స తు ప్రలభతే మరుద్వికృతవక్త్రనేత్రాదికామ్ |

స్వపాకపరిపాకికావిమలమృత్తికాస్ఫోటక-

ప్రదీర్ణసుషిరాన్వితాం ఘటతనుం తథా పూరుషః || ౧౨ ||

స్వమాతృజరరస్థితః కఫగలే పరోధాచ్ఛిశు-

ర్న రోదితి సుఖం తథా న లభతేఽగ్నితాపాన్మలమ్ |

విముఞ్చతి న కుమ్భకాద్వహతి వేగజాలం చ నో

భజన్నరకయాతనాం కృమిరివాత్ర మధ్యస్థితః || ౧౩ ||

చసాకఫపరిష్ఠతో జననమార్గతోఽధోముఖః

ప్రసూతిసమయే శిశుః పతతి వాయునా దైవతః ।

తదా కుశలకామినీ నిజకరేణ పాదౌ శిశోః

ప్రగృహ్య కురుతే తతః కఫవిశోధనం ధూన్వతీ ॥ ౧౪॥

కట్టరసనేవనాద్ వసనకమ్పలాచ్ఛాదనాత్

పురీషజలలోలనానుచితగన్ధసంనేవనాత్ ।

క్షుధాదిపరిపీడనాదవశమానసాదీన్ద్రియ-

స్తతః శిశుదశాం కథం పరమపూరుషః కాఙ్క్షతి ॥ ౧౫॥

మమేదమితి వాసనాగృహశరీరతాతప్రసూ-

జనద్రవిణభూషణామ్బరధరాదిపశ్వాదికమ్ ।

న చాస్తి కులగోత్రసూత్రనరజాతివర్ణాశ్రమాః

శిశోః క ఇహ వేత్తి నాహమితి వృత్తిఘ్నోఽయథా ॥ ౧౬॥

పయోధరపయః శిశుః పిబతి రౌతి వక్షోరుహే

నిజాననగతే తతః కరపదం ధునాత్యఙ్జనా ।

అధః పతతి మఞ్చుకాద్ వమతి తం కఫం ఖాదతి

ప్రమాధహృదయః సుఖం విషయజం న విన్దత్యహో ॥ ౧౭॥

పరిభ్రమతి వక్షసా పశువదర్భకో మన్దిరే

క్వచిత్ ఖలతి రోదితి క్వ ను గతేతి మాతా భృశమ్ ।

కృమిం ధరతి పాణినా చలతి జానునా చాసక్య-

జ్జలం పిబతి తాడ్యతే గదభయేన మాత్రా తదా ॥ ౧౮॥

ద్విజోద్భవగదాత్ తదా శ్రవణవేధతోఽభ్యఙ్గతో

భృశోష్ణజలనేవనాదురగపూతనాపీడనాత్ ।

అతిత్వరితగర్భభృత్కుజననీస్తనాస్పర్శనాద్

వ్యథా భవతి తాం పునః స్మరతి కః పుమాన్ హా శిశోః ॥ ౧౯॥

ప్రియైః సతతఖేలనే ప్రహరతి స్వమాతా గృహే

బహిః ప్రియఙ్జనైః నదా బలపరీక్షయా మర్ద్యతే ।

గురుః పతనమన్దిరేఽక్షరవిధౌ పరం శిక్షతే

ప్రప్ణుచ్ఛూదయం వటుం పితృజనాశ్చ కౌమారకే ॥ ౨౦॥

అహో జగతి యౌవనం నయతి దేహినం సర్వదా

సకర్ణవచనేక్షణం బధిరమూకజన్మాన్ధతామ్ ।
 శ్రుతిశ్రవణశక్కరస్మరణమూర్తినందర్శనే
 భవార్ణవసుతారణప్లవపదాబ్జభృద్దేశికే ॥ ౨౧॥
 ప్రభుః పరమయౌవనం విషయయాచకేభ్యో యతో
 హృషీకథనసజ్జమర్పయతి కర్ణభూషో యథా ।
 వివేకరిపుమజ్ఞానా దహతి కోపశస్త్రాగ్నినా
 సదాఘకరమాదరాద్విటపతేశ్చ గృహ్ణోత్యహో ॥ ౨౨॥
 అభూచ్ఛతమఖః స్వయం సమథ్యౌవనం యోషితః
 శరీరవరవేదికాకలితయోనికుణ్డే భృశమ్ ।
 జహోతి నరశుక్లకం వదననన్దనే క్రీడతి
 ప్రియాధరసుధాం సదా పిబతి కామయానోఽనిశమ్ ॥ ౨౩॥
 న యౌవనవనే చర ప్రబలమారభిల్లాశ్రయే
 స కామహతకః స్త్రియాః సునిశితైః కటాక్షేషుభిః ।
 ప్రహృత్య కరలాఘవాత్ త్వరితమవ్రణం ప్రక్షిపేత్
 కుచాద్రియుగలాంతరే త్వమపి తృష్ణయా ముహ్యసి ॥ ౨౪॥
 న యౌవనసురాం పిబ ద్రవిణభీతిలజ్జాపహం
 స్వజాతికులశీలవిస్మరణకారిణీం మోహిసీమ్ ।
 పరస్వయువతీసతీగతివివేకహానిప్రదాం
 కుమార్గగతిదాయినీం నిగమమార్గసరోధిసీమ్ ॥ ౨౫॥
 పరస్పరమతిప్రియం పరమయౌవనే యద్దవ్యో-
 ర్విరూపమపి మోహతః కిల శరీరమాసీత్ పురా ।
 తదప్రియమహో భవత్యథ శరీరిణోః పశ్యతోః
 సురూపమపి వార్ధకే విమలచేలభూషాన్వితమ్ ॥ ౨౬॥
 జరాశిథిలదేహినో భువి సుఖం కుతో విద్యతే
 ప్రముఢహృదయేన్ద్రియో భవతి తన్త్ర సర్వా స్పృహా ।
 పదం స్థలతి వై గతౌ కటితటం న తత్ పూర్వవ-
 చ్ఛిరశ్చలతి వేపతే కరయుగం మనో భ్రామ్యతి ॥ ౨౭॥
 స్వపుత్రరమణీసుతా విషమవాక్యశూలేన తం
 కుతస్తవ ధనం వద క్వ ను చ కర్మ సమ్పాదితమ్ ।

ఇతి ప్రియజనాః సదా పరితుదన్తి వృద్ధం తదా -

ప్యహో స పరిఖిన్నధీః శివశివేతి నాక్రోశతి || ౨౮ ||

ప్రయాన్తమపి మన్దిరాత్ పరుషవాక్యనిర్భత్సితం

కుచేలమతివార్ధకం విధృతదణ్ణహస్తం నరమ్ |

క్వ తాత పరిగచ్ఛసీత్యపహసన్తి నస్త్రాదయః

పునశ్చ పరివేష్టితా అపహరన్తి తస్యాంశుకే || ౨౯ ||

క్వ మే నగరకమ్బులం క్వ చ గతం కలిఙ్గాంశుకం

సుమృన్మయఘటః ప్రియే మృదులతార్ణాశయా పరా |

మహానిశి గృహేశ్వరి స్వపిషి చోరకాలే కథం

ప్రజల్పతి జరాన్వితో న లభతేఽపి నిద్రాసుఖమ్ || ౩౦ ||

చతుర్షపి దశాన్తరేష్యహహ భూపతిర్మానవః

సుఖం న లభతే సదా పరవశో యతః సేన్ద్రియః |

స్వమాత్ప్రపితృవర్జితో భవతి తత్ర బాల్యేఽర్భకః

సదోపజననీజనైః స పరిపోష్యతే సేవకైః || ౩౧ ||

సదా విపదహో సుఖం కథమసజ్జనో మన్యతే

న్యపేన్ద్ర్యతనయస్య సమ్భవతి యచ్ఛ కౌమారకే |

గజాశ్వరథవాహనభ్రమణచాలనారోహణే

మహాస్త్రశరచాపశిక్షణవిధౌ గదాయోధనే || ౩౨ ||

సదా నగరపాలనే ప్రకృతిరజ్జనే ధ్వంసనే

ద్విషాం కుమతిశిక్షణే లుకృతిలోకసంరక్షణే |

సుకీర్తిధనపోషణే నిజసుహృజ్ఞనాలాపనే

కుతో నిహితచేతసో నరమణేః సుఖం యావనే || ౩౩ ||

న్యపోఽహమితి గర్వితో విధినిషేధవర్జ్యో భవ-

త్యమార్గగమనాత్ సదా దురితకణ్ణకావిద్ధపాత్ |

శశాఙ్కముఖసున్దరీవరతరక్షపఙ్క్తియాం పున-

ర్న యాతి హృదయాంశుకం నరపతేర్విలగ్నం పరమ్ || ౩౪ ||

భయం ద్విజకులోద్భవే భవతి సర్వదా దేహినః

శ్రుతిస్మృతివిచారణే యజనయాజనే పాఠనే |

స్వరాక్షరవిలోపతో దురవగాహవేదార్థతో

యథావిధిజపార్చనావ్రతవిలోపతః కాలతః ॥ 3౫॥

వణిక్కులజదేహినః క్వ సుఖమర్థకామస్య హా
 పరార్థచయరక్షణే కలితకాలహీనకో ।
 మహిపతిమహాభయే పరపణీయలాభక్షయే
 సదా నిహితచేతసః కృషిపరిశ్రమే గోక్రయే ॥ 3౬॥

త్రివర్ణజననేవకః సవినయః పదాదుద్భవో
 విధేర్భవతి సర్వదా పరవశః స భుక్ష్యే కదా ।
 అనేకపరిచర్యయా శిథిలగాత్రసర్వేస్త్రియః
 కదా స్వపితి మానవః కథమసౌ విరక్తిం భజేత్ ॥ 3౭॥

కుతః సుఖమథ స్త్రియా భవతి తత్ర కౌమారకే
 స్వజాతికులశీలరూపమతితుల్యభర్తా మయా ।
 కదా క్వ కిల లభ్యతే సకలభూషణాలంకృతా
 భవామి కథమేవమాదిశతచింతయావేష్టితే ॥ 3౮॥

సదా మృదులభాషణే శ్వశురనేవనే యావనే
 స్వభర్తృపరితోషణే గృహపదార్థసంరక్షణే ।
 సుపాకకరణే పరం సుపరివేషణే ప్రేరణే
 సదార్పితదృశః సుఖం పతిగృహే రమణ్యాః కుతః ॥ 3౯॥

ముహుర్భయమహో స్త్రియాః పతివిరోధగర్భాచ్యుతేః
 ప్రజాసు బహులత్వతో జననతః సపత్న్యాః శిశోః ।
 మృతేః ప్రసవతో ధవాత్యయవియోగదారిద్రయతః
 స్నుషాతనయయోగతోఽప్యననుకూలజామాతృతః ॥ ౪౦॥

విరూపవిగుణస్త్రియా రమణసమ్ప్రసాదో న వై
 జనాః సతతమంగ్లనామభిలషన్తి రమ్యా యది ।
 స్వమాతృభవనస్థితా పరజనేన సా నిన్ద్యతే
 సుఖం ఖలు కుతః స్త్రియాః క్వ భువి లౌకికం చా మృతేః ॥ ౪౧॥

మురారిపదపజ్కజప్రవణహస్తిరాజోఽపి కిం
 సుఖీ పరమభూత్ పురా కుజనినక్రవక్త్రాహృతః ।
 ఊతీశవరవాహనస్య కరిణస్తు కా వా కథా
 నిషాదిదృఢశృంఖలాంకుశనియస్రణాద్ బన్ధనాత్ ॥ ౪౨॥

సుఖం శతమఖాశ్రయేఽప్యహహ దభ్రమప్యన్తతో
 న చాభ్రముపతేః స్వతశ్చరణరోధనాద్ బన్ధనాత్ |
 పురస్థరమనోనుగాం కలయతో గతిం చోత్తమాం
 మునిప్రవరశాపతో వసుమతీగజత్వాన్వయాత్ || ౪౩||

పయోధిమథనోద్భవః సురపతిప్రియోఽచ్చైఃశ్రవాః
 సదా సురరణాఙ్కణభ్రమణధర్మలాలాముఖః |
 భవత్యపరస్థైవో నరపతేః కథం ప్రాప్నుయాత్
 సుఖం శకటకర్షణాత్ కుశలసాదిపాదాహతేః || ౪౪||

జితో హారిరీతీహ పక్షిపతిరాప దర్పం తతో
 హరేః కిల వరార్థినః ప్రవరపత్రతామావహాత్ |
 సుఖం న పతగేశితుశ్చ పరపక్షిణః స్యాత్ కథం
 కిరాతజనభోజనస్య తరుకోటరావాసినః || ౪౫||

త్రిమూర్తితనురూపకస్తరుశిరోమణిః పుణ్యభాక్
 ప్రజావివిధకామనాసతతపూరణాయాస్తధీః |
 సుఖీ భవతి కిం తతోఽపరతరుః కథం ప్రాప్నుయాత్
 సుఖం భవనపుత్రలీపరికరాదిహేతుః పరమ్ || ౪౬||

సదా త్రిపథగామినీ పరమపావనీ సాప్యహో
 సుఖం న లభతే నృణాం దురితవర్గసజ్జాలనాత్ |
 తనూమలపరిక్షయాచ్చివకపర్దసంరోధనా-
 న్నదీ విపినగామినీ కిమయతే సుఖం జాడ్యభాక్ || ౪౭||

సుఖం కిము సరిత్పతేశ్చులుకనాన్మునేర్మన్థనా-
 దహీన్ద్రతనురజ్జనా సతతబాడబగ్రాసతః |
 రవుప్రవరబన్ధనాన్నియతమాకులీభావతో
 నిజే హి భవనే సదా స్వతనుజాపతేర్వాసనాత్ || ౪౮||

సముద్రజలపానతో గగనమార్గసఞ్చారతః
 ప్రచణ్డపవనాహతేరశనితాడనాద్ వజ్రిణః |
 అకాలనిజకాలయోరపి చ భూతలే వర్షణాత్
 కుతో జడమయస్య హా భవతి ధూమయోనేః సుఖమ్ || ౪౯||

వనస్పతిపతిః స్వయం స ఖలు రాజయశ్చౌకులః

సుధాకరశరీరభృద్ భవతి రాహుణా పీడితః ।
 మలిష్టుచసరోరుహప్రవరకాముకద్వేషిణో
 విచిత్రమమరత్వమేతదవలోకయేన్దోః పరమ్ ॥ ౫౦॥
 మహేశ్వరభయాద్ రవిర్భ్రమతి కాఞ్చనాద్రిం సదా
 ప్రజాఘశుభకర్మణాం భవతి కిం చ సాక్షీ భృశమ్ ।
 విహీనదశనాననశ్చరుహవిః సమశ్చాత్వహో
 కుతోఽస్య సుఖమాత్మనః పరమనూరుమత్సారథేః ॥ ౫౧॥
 శుభాశుభమఖే హుతం వహతి భూసురైరాననే
 తదర్పయతి హవ్యవాడ్ యజనదేవతాభ్యో హవిః ।
 పచత్యపి చ షడ్ రసాన్ నృజరరే తథా మన్దిరే
 కుతోఽస్య సుఖమస్తి హా నియతదీపభావాన్నిశి ॥ ౫౨॥
 సహస్రభగవాన్ హరిః కథమసౌ సుఖం ప్రముత్రా-
 న్న చైకసుభగాన్వితోఽపి చ నరస్త్రిలోకే సుఖీ ।
 శరీరచరుయాజినాం రణధనజ్ఞాయే ప్రీతయే
 స్వభోజ్యగణికాఙ్గానావ్రజనియోజకశ్చానిశమ్ ॥ ౫౩॥
 సుఖీ భవతి కిం విధిర్వివిధసృష్టిసంకల్పవాన్
 జితేన్ద్రియయతీశ్వరాదరణచిత్తవృత్తిః సదా ।
 స్వపూర్వవతురాననప్రచురముణ్ణమాల్యం పరం
 మహేశగలమణ్ణనం మనసి చిన్తయన్ బుద్ధిమాన్ ॥ ౫౪॥
 సుఖీ కథమధోక్షణో రఘుకులావతంసః పరం
 దశాననవధోత్సుకో నరహరిర్మహావామనః ।
 ఫణీన్ద్రిశయనః పయోనిధినికేతనః శ్రీపతి-
 ర్ధరాధరధరః పుమాన్ బహులవేషధారీ యథా ॥ ౫౫॥
 మహాపితృవనాలయో నరకరోటిమాలాధరః
 పిశాచగణసంవృతః కరటిచర్మవాసోధరః ।
 చితాభసితలేపనో విషధరేన్ద్రిభూషో హరో
 విరూపనయనః సుఖీ భవతి కిం చ భిక్షాటనః ॥ ౫౬॥
 విధిప్రముఖదైవతైర్మనసి కాఙ్క్షణీయం ముహు-
 నిన్దానమమృతస్య యత్ సకలదేవతాంశాత్మకమ్ ।

న్యజన్మ భువి దేహినాం పరమదుర్లభం హోటకం
కరోతి కుమతిర్వృథా భువి యథా హ్యపాత్రే వ్యధాత్ || ౫౭||

ద్విజత్వమపి దుర్లభం వరకులోద్భవత్వం నృణాం
త్రయీవిహితకర్మకృత్త్వమపి శామ్భవత్వం తతః |
విశుద్ధమతినజ్గమో విమలబుద్ధిమత్త్వం పరం
త్విదం భవతి యస్య వై సుకృతశాలినాం సోఽగ్రణీః || ౫౮||

గతం న లభతే జనః క్షణలవాంశమప్యాయుషః
సదా విషయవాసనాక్షపితకాలవృత్తైర్భృత |
లభేత సికతాగతం జలమపి ప్రయత్నాన్న తత్
తతః కురు తదైశ్వరం సఫలమాత్మసంయోజనాత్ || ౫౯||

నర స్మర న తాం వృథా విషలతామిమాం సున్దరీం
స్తనద్వయసుమజ్జారీమధురపల్లవాం మోహినీమ్ |
భవజ్వరవికారదామసహనీయతృష్ణావహాం
స్త్రియః ఖలు విచిన్తభాదపి విమోహయన్త్యదుభృతమ్ || ౬౦||

అసత్యనిలయం పరం దురితకృష్ట వర్మేన్ధనం
పరార్తికరణక్షమం పరుషమోహగర్వాలయమ్ |
అచచ్ఛాలసుధీమనఃకులగిరీన్ద్రవజ్రాయుధం
కథం హి రమణీజనం కమలసమ్భవోఽజీజనత్ || ౬౧||

వశీకరణమన్తమద్భుతమపారవీర్యం స్మరః
ప్రయోగకుశలః స్వయం ఖలు జపన్ సదా త్ర్యక్షరమ్ |
ప్రసిద్ధమబలేతి తం త్రిభువనస్థజన్తుష్వసౌ
కరోతి సఫలం తతః స్మరహరేతి మన్తం జప || ౬౨||

గతానుగతికా జనా ధ్రువమిమే జగత్కాం సుధీ-
ర్న కోఽపి సువిచారవాన్ యదబలేతి మత్తాః స్త్రియః |
విచిత్రమిహ తా బలప్రకృతిధర్మతేజస్తపో-
ధనాన్యపహరన్తి యాః స్మరణమాత్రతో జాగ్రతి || ౬౩||

సుతేన సుగతిః పితుః స్మృతిగిరేరితేతి ధ్రువం
తదైవ తపసా గతిర్న ఖలు పుత్రహీనస్య కిమ్ |
తదర్థమబలానలే బహుధనేన్ధనప్రోజ్జ్వలే

పతజ్ఞ ఇవ దీపకే పతతి సత్ప్రపోబాధకే || ౬౪ ||

వృథా బహుధనవ్యయైర్వృజిపైః ప్రజ్ఞోత్పాదనం

కరోతి విబుధోఽపి కిం జగతి ధర్మపత్న్యా ముదా ।

స చేత్ కుచరితో భవేద్ భవతి పుణ్యలోకస్థితేః

పితుః పతనకారణం ప్రకటమైహికే చాయశః || ౬౫ ||

పితా భవతి రేతసా స్వయమిహైవ పుత్రాత్మనా

త్రయీ వదతి తత్తథా విదితమేతదత్యద్భుతమ్ ।

స్వకర్మపరిపాకతో భవతి జన్మ చేతి శ్రుతం

శ్రుతేర్హి వచనం తదర్థమవబుధ్యతే నో జడః || ౬౬ ||

అజస్య పరమాత్మనో న ఖలు శుక్లమాహారజం

పితృత్వమివ వన్యపుంస ఇహ నైవ సమాభవితమ్ ।

అలిజ్ఞసుఖచిత్తనోః పరిణతిశ్చ నో కర్మజా

సదాద్వయసదాత్మనః శ్రుతివిధిశ్చ కోఽప్యస్తి నో || ౬౭ ||

ధనం స్వసుఖకారణం నిమిషశస్త్రథా లేశశో

నరేణ బహువిద్యయా పరమమార్జన భువి ।

న సీతివచనం హి తత్ ఖలు జడం సుఖస్యాత్మనః

కథం భవతి కారణం భువి విచారవాన్ కోఽపి న || ౬౮ ||

ధనం మదవివర్ధనం పతిసతిమనోభేదనం

కుసీతిజనభూషణం నటనటీసమాకర్ణనమ్ ।

ప్రపఞ్చతరుజీవనం ప్రణయతైలసంశోషణం

కథం హి విదుషేష్యతే కుమతిభిః ప్రకోపో యథా || ౬౯ ||

“నిరస్తరసుఖప్రదం నిటిలలోచనం నిష్కలం

మమత్వపరిమోచనం మదనవైరిణం తం ప్రభుమ్ ।

విహాయ విబుధోఽపి కిం విభవసిద్ధయే కుత్సితం

నరం నరకమాగినం సతతమాశ్రయత్యాత్మహా || ౭౦ ||

ధనార్జనపరో భవ త్వమిహ సర్వదా దుఃఖధీ-

స్తవాత్ర సుఖమీషదస్తి కిము తద్ధనేన ధ్రువమ్ ।

స్వపుత్రసుకలత్రమిత్రజనభోగయోగ్యం భవేత్

తదార్జనసముచ్చయేషు సరఫేవ కిం క్లిశ్యసి || ౭౧ ||

త్రయీపఠనమాదరాత్ పితృతిథౌ హి భోక్తుం ద్విజః

కరోతి గదితుం క్వచిత్ స్మృతివిమర్శనం సూతకమ్ |

మనూజ్ఞాపతి హింసనాయ పరమార్థతో వేదవి-

న్న కశ్చిదపి పుణ్యధీర్భువి విచారవానాత్మని || ౭౨||

ఇదం జగదసన్మహన్న ఖలు కర్మ దేహాః సతీ

ధనం నిధనమిన్ద్రజాలమితి సర్వమాత్మీయకమ్ |

పరానుపదిశస్త్వహో శ్రుతిశిరాంసి లోకే స్వయం

ధనార్జనపరాః సదా ధనిగృహాశ్రితాః పణ్డితాః || ౭౩||

కుతర్కపఠనోత్సుకాః కుసుమబాణశాస్త్రీయకాః

ప్రబంధకథనప్రియాః ప్రహసనప్రశంసాకరాః |

కలాకుశలబుద్ధయః కలుషహూణభాషారతా

భవన్తి భువి భూసురా నిగమసారచిత్ కోఽపి న || ౭౪||

ఘనార్జనపరో భవాన్ భవతి యావదేవ ప్రియా-

కుమారపితృసోదరీదుహితృమాతృబంధుస్నుషాః |

భవన్తి వినయాన్వితాః పరిసరన్తి భక్త్యా పరం

యదా భవతి నిర్ధనో జగతి తే హి కుప్యన్తి చ || ౭౫||

న కోఽపి చ సహాయకో భవతి తత్ర వర్తన్యహో

జనో బహుదయాపరాస్త్వయి హి యే శృశానావధి |

ధనార్థమనుయాన్తి కేచన బుధా ముధా తజ్జనే

కరోషి సతతం ప్రియం త్యజ మమత్వపాశం తతః || ౭౬||

పలాలమహ ధాన్యధీస్త్వజతి లోకశాస్త్రశ్రుతి-

స్తథా త్వమపి మోక్షధీస్త్వరితమేవ తం స్వీకురు |

చరాచరమయం రసం గురుకటాక్షసంస్పర్శనాత్

పయోఽపి జలమిశ్రితం కలయతీహ హంసో యథా || ౭౭||

ఇమామశుచికుణ్డికాం జడమయీం తనుం శ్యామలాం

రసార్తవసుమృన్మయీం పితృకులాలసత్కారణామ్ |

యతీన్ద్రనవరన్ధ్రికాం సుభగచక్రసమ్భూతికాం

న తాం స్పృశ మనోరథశ్వపచదూషితాం సర్వథా || ౭౮||

అహో పరమదుఃఖదో జగతి కోఽస్తి దేహాత్ పృథక్

పరోపకృతివృత్తివిస్మృతిపరశ్చ దోషాకరః ।
 పరార్తినయనోత్సవః పరధనక్షయాత్సుకృద్ధీ-
 స్తపోజనపరాజ్ముఖస్తరలతాకరః సన్మతేః ॥ ౭౯ ॥
 గజాబ్జవరచిత్రకాయకిరిగోమృగాణాం యథా
 త్వగస్థినఖరోమరోచనవరాణి గౌరీపతేః ।
 సమర్పణవిభూషణోపకరణాని జన్తోస్తథా
 తవాఙ్మశివార్పణం భవతి కిం న భూభారకృత్ ॥ ౮౦ ॥
 భనోన్మపతిమజ్జసా జహి వివేకఖడేన తం
 మహేశ్వరపరాజ్ముఖం విషయపఞ్చమస్త్ర్యన్వితమ్ ।
 శివాఙ్ఘ్రికమలార్చనానియతకామయానస్థిత-
 స్తతో హ్యమృతసుందరీ ప్రవృణుయాద్భవంతం సుధీః ॥ ౮౧ ॥
 మనోదశముఖాసురం భవసముద్రమధ్యోల్లస-
 చ్చరీరపురవాసినం విమలబుద్ధిసీతాముషమ్ ।
 జహి త్వమభిరామధీః ప్రణవచాపచన్ద్రేషుణా
 విదేహకులదీపికాం ప్రలభసే పునః సత్వరమ్ ॥ ౮౨ ॥
 మనోన్మని జహి ద్రుతం హృదయచణ్డభణ్డాసురం
 పరాత్ప్రకృతిమణ్డితం పరమశామ్భవీభాసితే ।
 మహేన్ద్రధనుషా త్విషా మదనవైరినేత్రాగ్నినా
 సుఖా మృతతరఙ్గణీ భవసి తేన సంరాజ్ఞికా ॥ ౮౩ ॥
 గురూక్తిసుధయైవ హృత్ సమలమాఘ్నయాచ్ఛుద్ధతాం
 తదా తవ హి మోక్షధోహృదయపుణ్డరీకామ్బరే ।
 అఖణ్డమమృతం శివం శశికలావతంసం సుఖం
 తత్త్వమిహ పశ్యసి ప్రణతలోకకల్పద్రుమమ్ ॥ ౮౪ ॥
 కృపాబ్ధివడవానలం సుకృతశైలవజ్రాయుధం
 విమర్శసుమమజ్జరీవనహుతాశనం నాశ్రయ ।
 సుమైత్రఘనమారుతం సుమతిపద్మినీహస్తినీం
 క్రుధం వరతపోఽశనిం చితిశశాఙ్కరాహుం నర ॥ ౮౫ ॥
 స్పృహో శునకబాలికేతి హి వదామి భోజ్యే తు సా
 స్వవాన్తమనఘా చ నాతిపరిపాలితాన్నం భయాత్ ॥

న గచ్ఛతి ధరాన్తరం తత ఇతః క్షణం ధావతి
బ్రవీమి కిమహో సుధీర్ఘగతి నాస్తి తృష్ణోపమా ॥ ౧౬ ॥

మనోరథపిశాచికా సకలధాతుసంశోషికా
కుదేశగమనోత్సుకా గలిన్తభీతిదుర్వృత్తికా ।
సదా చపలచిత్తదా స్మరణమాత్రతో నశ్యతి
ధ్రువం శివపదాబ్జభక్తిరసతృప్తిసేతోర్భువి ॥ ౧౭ ॥

త్వమేవ పరమః శివస్త్వయి హి జాతమేతజ్జగత్
త్వయి ప్రరమతే పునస్త్వయి విలీయతే సత్తయా ।
త్వమేవ సకలం జగజ్జలనిధౌ తరఙ్గాదివత్
త్వమేవ పరమోక్తివానహమపీతి న త్వాం వినా ॥ ౧౮ ॥

ఇమాం పరమపావనీం హృది విరక్తిరత్నావలిం
సదా వహతి యో నరః స తు వివేకచూడామణిః ।
భజత్యమలబుద్ధిషు ప్రవరతామపి శ్రీపురే -
శ్వరస్య కృపయామృతం ప్రలభతామనన్తం శివమ్ ॥ ౧౯ ॥

ఇతి శ్రీవిరక్తిరత్నావలిః సమాప్తా ।

(3౮)

Proofread by Sivakumar Thyagarajan Iyer

—
Virakti Ratnavali

pdf was typeset on September 23, 2023

—

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

